

Acta sanctorum

quotquot toto orbe coluntur, vel a catholicis scriptoribus celebrantur, quae
ex Latinis et Græcis, aliarumque gentium antiquis monumentis

Quo dies primus et secundus continentur

Bolland, Johannes

Parisiis et Romae, 1866

§. II. Acta Latina, e quibus prolixius elogium Ado Sanctis adornavit, aliaque
Acta Græca qualia sint, et cur ambo edenda.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-73889](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-73889)

AUCTORE
C. B.

quod a Kirchero, Societatis nostræ sacerdote, in linguam Latinam versum fuisse, suspicio est, alioque item Kalendario Coptico, quod scabrose in linguam Latinam versum habemus, hodie commemoratur; verum in Calendario itidem Coptico apud Seldenum de Veterum Hebræorum Synedrüs pag. 379 cum adjuncto sibi Baccho, qui ibidem nomine a lingua Coptica deducto Achasis, atque apud Jobum Ludolfum in sacris ecclesiæ Alexandrinæ Fastis Wachasis dicitur, hodierno pariter die notatur; idem autem in Calendario Syriaco seu Chaldaico, typis Romanis anno 1624 excuso, Latineque dein reddito atque apud nos Ms. exstante, etiam fit, idque non tantum ad hunc diem, verum etiam, quod sane, ambos Sanctos nostros præsertim apud Syros seu Chaldæos magna, ut jam dixi, in veneratione esse, argumento est, ad 9 Decembris, iterumque ad 21 Augusti, ad posteriorum tamen hunc diem eorum commemoratione dumtaxat assignata.

Elogia, quibus id in Usuardino et Romano hodierno Martyrologiis fit, recitantur.

5 Atque ita modo, in quibus Sancti nostri, modica subinde, quod nondum monui, intercurrente in nominibus eorum variatione, celebrantur, Fastos sacros præcipuos recensui. En nunc, quibus id in Usuardino et Romano hodierno Martyrologiis fit, vna elogia. Primum sic habet: Apud provinciam, quæ nuncupatur Augusta Eufratesia, sanctorum martyrum Sergii et Bachi sub Maximiano imperatore; quorum Bacchus tam diu nervis crudis est cæsus, quoadusque totus corpore discissus in confessione Christi emitteret spiritum: Sergius vero clavatis coturnis pedibus indutus, cum in fide fixus maneret, data sententia, jussus est decollari: Secundum vero, quod ex hoc, uti ex utriusque collatione patescet, majorem partem concinatum est, sequentibus hæc verbis concipitur: In provincia, quæ nuncupatur Augusta Euphratesia, sanctorum martyrum Sergii et Bacchi, nobilium Romanorum, sub Maximiano imperatore: quorum Bacchus tam diu nervis crudis cæsus est, quoadusque toto corpore discissus in confessione Christi emitteret spiritum; Sergius vero clavatis coturnis pedes indutus, cum in fide fixus maneret, data sententia, jussus est decollari; cujus nomine locus, ubi quiescit, Sergiopolis appellatus, ob præclara miracula frequenti Christianorum concursu honoratur. Reliqua omnia ac sin-

C gula, quibus Sergius et Bacchus in aliis supra enumeratis Fastis sacris ornantur, seu elogia seu annuntiationes (locis enim suis, si quid notatu dignum offerant, in decursu notasse suffecerit) lectori hic ob oculos ponere operæ pretium non puto; ut ei tanen, quæ de Sanctis potissimum narrantur, in ipso statim Commentarii hujus limine compendio exhibeam, non possum, quin suppeditatum ab Adone prolixius eorum elogium duobus aliis jam datis, quorum primum Usuardus ex hoc contraxit, præterea adjungam.

uti etiam prolixius, quod Sanctis

6 Sic itaque id habet: Eodem die (7 nempe Octobris) natale sanctorum martyrum Julii, Sergii et Bacchi sub Maximiano imperatore; cujus honoribus sublimati in palatio ejus clari habebantur. Nam Sergius erat primicerius, Bacchus vero secundicerius scholæ gentilium. A quibusdam ergo apud imperatorem accusati, quod essent Christiani, vocati sunt ab imperatore, ut sacrificantes Jovi de sacrificiis oblati cum eo degustarent. Ingressus imperator templum gustavit de sacrificiis, et circumspectans non vidit Sergium et Bacchum: neque enim

ingressi fuerant templum. Mittens igitur milites deadstantibus sibi imperator jussit eos introduci; quibus et dixit: Ut video, facti estis deorum inimici. Accedite ad aram Jovis magni et sacrificate, ac de sacrificiis ejus, sicut et ceteri, manducate. Responderunt beati Sergius et Bacchus: Habemus regem verum æternum in cælis, Jesum Christum filium Dei. Huic per singulos dies offerimus sanctum vivumque sacrificium atque rationabilem culturam; lapides autem et ligna non adoramus. Imperator tunc indignatus jussit exutos chlamyde indui eos muliebri colobio et per mediam civitatem ad palatium pertrahi, catenis in cervicibus positus. Et cum pervenissent ad palatium, dixit eis imperator: Sceleratissimi, scitis, quia, quem colitis Christum, fabri filius fuit, et antequam nuptiæ legitime fierent, de adulterio facto mater cum procreavit? Cui Milites Christi responderunt: Erras imperator; nam, quem colimus, Deus verus est et vita æterna, qui fecit cælum et terram et quæ in eis sunt.

7 Amplius igitur veris prosecutionibus eorum iratus Maximianus jussit eos Antiocho duci tradi, ut constringeret eos in cippo. Et, facto mane, sedit in prætorio, et adducti sunt ante illum Sergius et Bacchus, et cum nec blanditiis, nec minis eos a proposito incurvare posset, beatum quidem Sergium iterum jussit in custodia recipi; Bacchum vero extensum nervis crudis tam diu cædi, quousque cedentes lassifecerent. Et vicissim succedentibus sibi cæsoribus, Martyr gloriosus in confessione Christi, totus corpore discissus, emisit spiritum, et, relicto corpore avibus et feris, abiit Antiochus. At Christiani, furtim venientes, tulerunt corpus Martyris et in spelunca quadam sepelierunt. Sequenti vero die beatus Sergius, eductus de custodia, præsentatur Antiocho; qui cum verbis eum flectere non posset, primo coturnos confixos clavibus vestiri eum fecit, et novem milibus ante se currere. Postmodum in sententia fixum manere videns, decollari jussit, quem tunc Christiani in eodem loco sepelierunt. Parvo autem tempore interposito, beatum quoque Bacchum a loco, quo tumulatus fuerat, elevantes honorabili Martyribus loco juxta sanctum Sergium composuerunt; ubi et virgo Julia, quæ sub Martino præside martyrium consummavit, sociata Martyribus sepulta quiescit. Tale est prolixius, quod SS. Sergio et Baccho Ado adornavit, elogium. Atque id quidem, quantum ad nonnulla, quibus constat, capita martyrologus hic et diffusioribus illorum Actis compendio fecit; verum e quibus? Id sequens § aperiet.

Ado adornavit.

§ II. Acta Latina, e quibus prolixius elogium Ado Sanctis adornavit, aliisque Acta Græca qualia sint, et cur ambo edenda.

Duplicia modo inveniuntur Sanctorum Acta, alia nempe, quæ sola lingua Latina exhibentur descripta, alia vero Græca, quæ, a Lipomano in linguam Latinam primum conversa, a Surio deinde, in Vitarum, quam compilavit, collectionem,

Adonianum Sanctorum eorum ex Actis Latinis

A ctionem, nulla prorsus in Lipomani interpretatione mutatae invecata, ad hunc diem sunt illata. Actorum Graecorum exstant penes nos in codice signato X. MS. 195 exemplaria duo, ad amussim invicem consonantia, quorum alterum unde acceptum sit, ignoro, alterum e Ms. Mediceo bibliotheca regia Parisiensis notatur desumptum; Latinorum autem Actorum exemplar seu apographum unum tom. II Vitarum, a se editarum, exhibet Mombritius, triaque alia nos Mss. habemus in totidem Mss. codicibus, quorum prior Q. MS. 6, secundus Q. MS. 7, ac tertius denique P. MS. 20 notatur. Duo e tribus hisce Mss. exemplaribus seu apographis priora apprime inter se, uti etiam, si locum unum infra assignandum exceperis, cum eacuso Mombritiano exemplari, non solum in substantia adjunctisque omnibus, verum etiam in ipsis pene, si paucas, quae ad rem parum faciunt, lectiones variantes excipias, verbis singulis, quibus isthaec exprimuntur, conveniunt; quod vero ad postremum ex iisdem tribus Mss. Actorum Latinorum exemplaribus spectat, licet et hoc cum duobus aliis eacusoque Mombritiano exemplari in substantia atque adjunctis exacte admodum congruat, in verbis tamen, quibus haec exponuntur, ab iisdem plurimum discrepat. Hisce praemissis, ad id modo, quod hic quaeritur, respondeo. Acta Latina, iisdem omnino aut certe fere iisdem, quibus tria jam memorata, quorum unum a Mombritio atque duo in codicibus nostris Q. MS. 6 et Q. MS. 7 exhibentur, exemplaria seu apographa constant, verbis concepta, Adoni praeluxisse, ex iisque abs hoc, quod num. 6 et 7 recitavi, Sanctorum elogium, quantum ad nonnulla, quibus constat, capita fuisse concinnatum, verosimillimum, ne dicam indubitatum, apparet.

quorum hic quoddam

9 Ea sedet sententia, quod locutiones phrasaeque, ac pleraque etiam verba, quibus ea Ado complexus est, in illis quoque Latinis Actorum exemplaribus inveniuntur. Ut res manifesta evadat, quoddam ex hisce contractum, quale Adoniano Sanctorum elogio exhibetur, Actorum eorundem, punctis plerumque, ubi, quae in hoc ommissa sunt, occurrunt, dumtaxat interpositis, compendium propono, majori etiam, quam par sit, qualis ex decendis et in Adoniano elogio occurrit, licentia in contrahendo adhibita. Tunc itaque... (codicis nostri, notati Q. MS. 7, lectiones sequor) Sergius et Bacchus pollebant in palatio, honorabilesque erant apud Maximianum imperatorem. Beatus quidem Sergius erat primicerius... scholae gentilium... Beatus vero Bacchus ejusdem et ipse scholae gentilium erat secundicerius... Invidia ergo maligni demonis... quidam... eos... accusaverunt apud imperatorem, quod fuissent Christiani... Continuo ergo (ad sacrificandum nempe) convocavit eos imperator... Et templum ingressus est... et sacrificavit... ac de sacrificiis degustans circumspectus et non vidit Sergium et Bachum; neque enim ingressi fuerant in templum... Mittens imperator quosdam de adstantibus sibi satellitibus jussit eos... introduci. Ingredientibus dixit: Sicut video, ... contempnere vultis edictum imperiale, transgressores facti deorumque inimici... Accedentes... ad aram Jovis magni sacrificate, et de mysticis sacrificiis degustate, quemadmodum et ceteri. Respondentes autem... Sergius et Bacchus dixerunt: ... Habemus...

Octobris Tomus III.

Regem verum aeternum in caelis, Jesum Christum Filium Dei... Huic per singulos dies offerimus sanctum vivumque sacrificium, atque rationabilem culturam; lapidibus autem et lignis non sacrificamus, neque adoramus...

10 Indignatus itaque imperator jussit... zonas eorum incidi, et exutos clamidibus... induit eos colubilia * muliebra; et... per mediam civitatem usque ad palatium pertrahi gravissimas in cervicibus catenas portantes... Quando autem venerunt ad palatium, vocavit Sanctos imperator et dixit: Sceleratissimi... scitis, quia, quem vos colitis Christum, fabri filius fuit, et, antequam nuptiae legitimae fierent, adulterio facto Mater eum procreavit... Respondentes... fortissimi Christi Milites dixerunt: Erras, imperator... Quem... tu dicis adulterio facto fabri fuisse filium, ipse est Filius Dei veri, qui cum eo et per eum omnia fecit, caelos extendit, terram fundavit... Haec audiens imperator plenus furore factus est, et... transmisit eos ad Antiochum ducem... Mane... facto, sedit in praetorio dux, et... dixit: Ingrediantur legati *... Adstantibus autem Sanctis... dixit: ... Vel nunc sacrificate diis... Respondentes Sancti dixerunt: ... Non tangit animas nostras oratio tua... Tunc iratus valde dux Antiochus beatum quidem jussit Sergium iterum custodiae recipi; beatum vero Bachum extensum brutulis crudis caedi in tantum usque, dum illi, qui caedebant illum, in terram lassii ceciderunt. Illis autem de labore lassis, jussit alios regirare sanctum martyrem Bachum, et his iterum ventrem ejus caedi... Et dum caderetur Sanctus, tradidit animam in manibus * angelorum. Iratus autem Antiochus jussit, ut nec corpus ejus sepeliretur, sed canibus, bestiis ac volucribus projiceretur; et exurgens recessit... Vespere autem facto, descendentes quidam de ibidem habitantibus Fratrum in speluncis tulerunt sanctum corpus ejus, ... sepelieruntque eum in una de speluncis eorum.

11 Sequenti... die egressurus dux de castro Barbarisso in castrum Syrum, jussit et beatum Sergium sequi, deprecabaturque eum, ut sacrificaret... Venientibus ergo eis in castrum Syrum, ... Antiochus in praetorium convocavit ad se beatum Sergium dicens ei: ... Si... sacrificare nolueris... te acerrimis suppliciis subjiciam. Beatus... Sergius dixit: Fac, quod volueris... Dux... convocavit ergo adiutorem officii sui et dixit: Cothurnos longis clavibus confixos et clavos eorum rectos relinquentes eum velociter induite; cumque indueretur, sedens in carruca Antiochus jussit eum ante se currere, praecipiens, ut usque ad castrum Tetrapyrgium velociter agerentur jumenta; distat vero hoc castellum a Syro milia novem... Cumque venissent in castrum Tetrapyrgia, Antiochus dux dixit: Admiror de te, Sergi, quomodo in tanto officio examinatus potuisti nunc tam gravia sustinere supplicia. Sanctus vero Christi Martyr respondens dixit: Non sunt mihi amarae poenae tuae, sed dulces super mel et favum... Videns ergo... Antiochus, quia fixus et immobilis erga fidem Christi atque confessionem persistebat, talem adversus eum dedit sententiam: ... Hunc leges gladio animadverti praecipiant... Venientes ergo apparitores interposuerunt funem labiis ejus, et accipientes eum de medio secretarium duxerunt, ut gladio perimeretur... Dum venerant

103

ACTORE
C. B.

compendium

* Mombrit.
colobia

* ligati

E

* al. in manus

datur,

F

ad

AUCTORE
C. B.

ad locum, in quo consummaturus erat Christi martyr Sergius, . . . signans seipsum, et flectens genua capite truncatus est. . . Quidam collegunt corpus ejus, et optime sepelientes posuerunt eum in eodem loco, in quo et passus fuerat.

quantum ad
nonnulla,
non tamen

12. Tale est, quod, e memoratis Latinis Sanctorum Actis contractum, hic exhibere libuit, Actorum eorumdem compendium. Confer nunc id cum supra recitato Adoniano elogio, videbisque locutiones seu phrases non paucas, quæ in hoc, etiam in illis reperiri, illudque proinde ex his quantum ad nonnulla, quibus constat, capita ab Adone fuisse contextum. Dico autem, quantum ad nonnulla, quibus constat, capita: neque enim omnia, quæ in Adoniano elogio traduntur, in laudatis etiam Actis tradita inveniuntur. Elogium sequentibus hisce terminatur verbis: Parvo autem tempore (a martyrio nimirum S. Sergii) interposito, beatum quoque Bacchum a loco, quo tumulatus fuerat, elevantes honorabili martyribus loco juxta sanctum Sergium composuerunt; ubi et virgo Julia, quæ sub Martino præside martyrium consummavit, sociata Martyribus sepulta quiescit; nulla autem in Actis mentio occurrit vel Juliae, vel corporis S. Bacchi, quod parvo post S. Sergii martyrium tempore a loco, quo terræ mandatum fuerat, ad locum, quo tumulum nactus erat S. Sergius, fuerit translatum. Nec Elogium cum Actis satis ubique videtur congruere. Id enim (adi num. 7) ita habet: Amplius igitur veris prosecutionibus eorum (S. Sergii videlicet et Bacchi) iratus Maximianus jussit eos Antiocho duci tradi, ut constringeret eos in cippo. Et, facto mane, sedit in prætorio, et adducti sunt ante illum Sergius et Bacchus.

quantum ad
omnia, est
contextum.

13. Ita autem non obscure indicatur, die proxime secuto præceptum, quo Maximianus Sanctos nostros Antiocho duci tradi jussit, fuisse ad hunc illos adductos; quod sane cum supra memoratis, quæ Adoni præluxere, Latinis Actis neutiquam congruit. Secundum ea enim, quæ in hisce, uti et in Græcis, narrantur, plurimum dierum itinere ab Antiocho tunc aberat Maximianus, nec Sancti prius, quam longissimam viam fuissent emensi, ad Antiochum fuere adducti. Oportet itaque, ut Ado hic, vel monumenta antiqua, a præfatis Actis distincta, quod tamen non puto, fuerit secutus, vel ut hæc, quod longe verosimilius reor, omnibus prorsus, quæ inter Maximiani præceptum et Sanctorum ad Antiochum accessum intercessisse, perhibent, libentius, quam par esset, omissis, haud satis apte contraxerit. Minus dictis Actis contrariatur, quæ præterea in exponendis, quæ S. Sergius subisse in iisdem prolixè memoratur, suppliciiis sanctus Viennensis martyrologus usus est, licentia. Elsi enim unius duntaxat, quæ Sergius, clavatis cothurnis indutus, currere compulsus fuerit, vicis mentionem faciat, nihil tamen suggerit, unde id vice duplici, prout in Actis traditur, factum non esse, necessario sit consequens. Utcumque hæc habeant, Adonem equidem elogium supra huc transcriptum, quo Sanctos exornavit, e Latinis jam sæpius laudatis Actis quantum ad nonnulla, quibus id constat, capita contextuisse, ex jam ante adductis satis liquet.

Acta illa
Latina, uti et
Græca Metaphrasis e
Græcis

14. Hinc porro jam consequitur, ut Latina illa Acta Actis Græcis, in codice nostro, signato Ms. 195, exstantibus supraquo memo-

ratis, antiquitate præcellant. Hæc enim, ut Leo D Allatius de Simeonum scriptis pag. 127 recte docet, Simeonem Metaphrastem, qui ante sæculum decimum non floruisse certo scitur, habent auctorem; Ado autem, cui illa ex dictis præluxere, anno circiter octingentesimo natus anno 875 excessit e vivis, ut Sollerius noster in sua in Usuardum Præfatione num. 150 e Mabillonio docet. At vero sciscitabere, fuerintne ergo Sanctorum nostrorum Acta Latine prius, quam Græce conscripta? Id equidem mihi haud apparet. Cum enim, ut supra docui, Acta Latina, quæ apud Mombritionum et in duobus codicibus nostris, Q. MS. 6 et Q. MS. 7 signatis, exstant, cum Latinis itidem Actis, in alio nostro codice, qui P. MS. 20 notatur, exstantibus, in substantia simul et adjunctis, non tamen in verbis, quibus hæc exprimuntur, conveniant, verosimillimum apparet, id ex eo factum, quod Acta Græca ante illa Latina exstiterint, eaque duo scriptores diversi suo singuli stylo in linguam Latinam converterint. Nec tantum ex hujusmodi antiquioribus, quæ modo interierint, Actis Græcis Latina Acta mox dicta, verum etiam Græca penes nos etiam exstantia, quæ, ut jam monui, Metaphrastes concinnavit, promanasse, verosimillimum autumo. Hæc enim cum Actis Latinis, quæ, ut jam dixi, ex antiquioribus Actis Græcis, haud amplius exstantibus, accepta videntur, in substantia apprime consonant. Nec obstat, quod hanc, uti et adjuncta, quorum aliquot, minus probabiliter, etiam omittunt, brevius exponant. Absit etiam, ut aliter sentias, quod sermocinationes prolixiores, quæ vel Sergio et Baccho, vel Maximiano aut etiam Antiocho duci in Actis Latinis affinguntur, penitus subinde prætermittant, vel habitas fuisse, duntaxat indicent, vel certe longe contractiores exhibeant.

15. Acta enim illa, ut jam dictum, a Metaphraste sunt contexta; hujus autem scriptoris hic solum, quemadmodum ad 18 Aprilis in Annotatis ad Vitam S. Eleutherii Papæbrochius noster edicit, in concinnandis colligendisque Sanctorum quorumcumque Actis scopus fuit, ut, quæ in ecclesiis quibusdam Græcis ob rusticitatem aut prolixitatem styli non sine stomacho prudentium legebantur, ea proprio ipsius stylo brevius concinniusque deducta minus displicerent. At vero, opponet non nemo, adjunctum etiam unum infra memorandum veroque absimile, quod a præfatis Latinis Actis abest, in Actis, a Metaphraste elucubratis, invenitur. Fateor, sic habet. Verum quid tum? Fieri potest, vel ut, quamvis ex iisdem antiquioribus Actis Græcis, e quibus Acta Latina sunt contexta, sua etiam Græca Metaphrastes concinnavit, illorum tamen exemplar, quod hic scriptor, Sanctorum Acta, quæ expolivit, adjunctis fabulosis, errore absimilibus augere haud solitus, ad manum habuit, interpolatum ea in parte fuerit, vel ut ipsa Acta Latina seu potius, e quibus hæc fuere deprompta, Actorum Græcorum antiquiorum exemplaria hoc vitio laborarint. Latina Sanctorum nostrorum Acta, prout apud Mombritionum exstant, initio sic habent: Tunc itaque (imperante scilicet Maximiano) veluti quadam stellæ terrestres erga confessionem fidei salvatoris Domini nostri Jesu Christi Marcellus, Apuleius, Sergius et Bacchus pollebant in palatio, honorabilesque erant apud Maximianum imperatorem; licet autem certum omnino

antiquioribus, quæ modo interierunt, sunt accepta.

A *omnino non sit, SS. Marcellum et Apuleium, ad hunc diem jam datos, qui una cum Sergio et Baccho sub Maximiano floruisse hisce verbis traduntur, martyrio ante imperatoris hujus aetatem saeculo primo fuisse coronatos, id tamen sat verosimile apparet, nec bini illi Sancti cum SS. Sergio et Baccho conjunguntur vel in Actis Graecis, a Metaphraste adornatis, vel in Actis Latinis, prout haec in tribus nostris codicibus. Q. Ms. 6, Q. Ms. 7 et P. Ms. 20 signatis exhibentur.*

haecque non
a scriptore
synchrone,

16 Quare Acta Latina, quae Mombritius suppeditat, loco producto non tantum a vero aliena, verum etiam a posterioris aevi scriptore interpolata, existimo; quod si autem simili nave constaret, alicubi esse infecta trium mox dierum codicum nostrorum Acta Latina, potius in Actorum Antiquiorum Graecorum exemplaribus, e quibus haec fuere accepta, a recentioris aevi interpolatore omissum fuisse parum verosimile, quod Metaphrastes ex dictis suppeditat, adjunctum, quam id in eorumdem Actorum Graecorum exemplar, quod scriptori huic praesuit, a simili interpolatore fuisse intrusum, in animum inducerem.

B Verum, cum res secus habeat, adjunctum illud recentioris interpolatoris vitio in antiquiorum, e quibus Latina dierum trium codicum nostrorum exemplaria fuere accepta, Actorum Graecorum exemplaribus verosimiliter non fuisse omissum, existimo, et modo in tempus, quo haec Acta Graeca primitus scripta fuerint, inquiri. In Latinis, quae ex his, ut dictum, deprompta, trium mox iterum dierum codicum nostrorum Actis, voraginem eo loco, quo S. Sergius martyrio coronatus est, prodigiose post Sancti hujus martyrium factam esse, sub finem narratur, ac deinde, paucis interpositis, subiungitur: Et sic (verba Actorum sunt in codice nostro Q. MS. 7) remansit locus ille usque in presentem diem, continens ex divino nutu vetustatis indicia. Adhaec post pauca in iisdem Latinis Actis, quibus etiam Graeca, a Metaphraste conscripta, quantum ad substantiam consonant, haec verba sequuntur: Post multum igitur tempus religiosi viri, zelo Christi incitati, ceperunt expoliare corpus de loco suo, venientes de castro Syro, veluti quandam thesaurum pretiosissimum; sanctus vero

C Sergius non permisit corpus suum occulte transferri, quod publice propter Christi confessionem triumphalibus suppliciis punitum est; bini autem textus isti antiquiorum atque, e quibus hausti sunt, Graecorum Actorum auctorem, qui, quo Sancti, fuso pro Christo sanguine, martyrii palmam consecuti sunt, tempore floruerit, neutiquam arguunt.

sed vel quinto,
quo certe an-
teriora non
sunt,

17 Verum quanto quidem ille post felicem Sanctorum ad caelos transitum tempore elapso lucubrationi, qua horum martyrium complexus est, manum admovit? In iisdem Latinis Actis, quibus iterum, quae a Metaphraste concinnata sunt, quantum ad substantiam saltem congruunt, verbis proxime recitatis sequentia isthaec, aliis adhuc nonnullis, quae huc non faciunt, adductis, subduntur: Paulatim itaque proficiente Religione Salvatoris Domini nostri Jesu Christi, convenientes in unum sanctissimi episcopi, numero quindecim, edificaverunt juxta castrum Rhuzafatam cymiterium, dignum confessione ejus, transtuleruntque ibidem sancti Martyris (Sergii videlicet) corpus, et deposuerunt in eodem martyrio per eandem diem, qua passus

est, die septima mensis Octobris. Multae denique salvationes et miracula peraguntur, ubicumque ejus sanctae reliquiae fuerint, praecipue in sepulchro, ubi prius jacuerat. Alexander, Hierapolitanus in Syria Euphratesiensi episcopus ac metropolita saeculo quinto, uti infra docebo, ecclesiam eo loco, quo S. Sergius martyrio coronatus fuerat, exstruxit, trecentis auri libris in aedificium istud expensis. De sacra isthac aede, quam etiam, a se jam exstructam, dicitur Alexander, Hierapolitanus metropolita, solemniter, multis assistentibus provinciae suae episcopis, consecrarit, depositisque in ea S. Sergii sacris reliquiis decoravit, sermonem fieri verbis proxime huc transcriptis, verosimillimum apparet, sanctorumque proinde Sergii et Bacchi Acta antiquiora Graeca, in quibus haec primitus fuere notata, non fuisse ante saeculum quintum evarata.

18 Verum an hoc ipso saeculo, an serius id factum? Locus seu vicus, quo, ut mox dixi, ecclesiam S. Sergio Alexander, Hierapolitanus episcopus, saeculo quinto erexit, postea ex infra dicendis in sancti hujus Martyris honorem Sergiopolis, cum antea Resapha seu Rosapha dicebatur, fuit appellatus; quod cum Procopius, saeculi sexti scriptor, lib. II de Aedificiis, cap. 9 doceat, id certe ante saeculum septimum factum esse, necesse est. Adhaec ecclesiam S. Sergio ab Alexandro, Hierapolitano episcopo, constructam, saeculo sexto Justinianus I imperator, ipseque etiam Chosroes ethnicus Persarum rex, Hormisdas filius, cum sanctum Martyrem in sese beneficium plus vice simplici fuisset expertus, pretiosis donariis et singulari in hunc veneratione decorarunt, uti infra docebo. Quare, cum nec rei hujus usquam Sanctorum Acta meminerint, locumque, quo S. Sergius et martyrium consummarit et tumulum nactus est, nusquam Sergiopolim, sed ubique Graeca quidem, a Metaphraste adornata, Resapham, Latina autem, nomenclatione paululum corrupta, Rutzaphatam nuncupent, antiquiora Graeca, e quibus haec, ut docui, deprompta videntur, verosimillime ante saeculum septimum concinnata fuisse, conjicio, faciuntque omnia jam dicta, ut a vero forte non multum aberraturum putem, qui ea vel saeculo quinto senescente, vel sexto jam labente adornata statuerit. Ut sit, cum equidem de ecclesia, de qua supra, saeculo quinto exstructa, veluti de re aliquamdiu peracta, loquantur, Sanctique ex dicendis aut sub finem saeculi tertii aut initio sequentis martyrio coronati fuerint, sesqui-saeculo ut minimum a felici Sanctorum nostrorum ad caelos transitu elucubrata fuisse, sat certum apparet.

19 Hinc porro jam fluit, ut, quae ex iis fuere contexta, tum Latina, tum Graeca Metaphrastica, talia sane non sint, quae fidem sibi certam atque indubitam concilient. Nec tantum ad id fontis, e quo orta sunt, sufficienti antiquitate, destituntur, verum etiam ab eruditissimis haud magno in pretio passim habentur. Baronius, qui tam Acta Latina Mombritiana, quam Graeca Metaphrastica ad manum habuit, in Annalibus ad annum 509 num. ultimo sic scribit: In Superiori Syria, quae appellata est Augusta Euphratesia, Sergius et Bacchus, clarissimi martyres, occubuerunt; quorum memoria virtute miraculorum non in Christianos tantum, sed etiam infideles, ut suo loco dicturi sumus, propagata est. Extant eorum Acta, sed in aliquibus emendanda. Ita ille, aperte sane agnoscens, ab anni

saeculo senescente, vel sexto jam labente fuere conscripta,

saeculo senescente, vel sexto jam labente fuere conscripta,

E

F

hincque alio, quae ex his contexta sunt, fidem indubitam non merentur.

perit.

AUCTORE
C. B.

penitus novo immunia non esse Sanctorum nostrorum, quæ vidit, Acta. Nec Tillemontius, et Bailletus Acta Metaphrastica, quæ sola viderunt, faventiori censura dignantur. Minus interim fortasse esse vitiosa existimavit Papebrochius noster Latina Acta, quam Græca a Metaphraste adornata. Audi ipsum in suis ad Ephemerides Græco-Moscas, tom. I Maii præfixas, Annotationibus ad hunc diem de SS. Sergio et Baccho loquentem: Martyres hi, inquit, Augustæ Ephrasiæ toto orbe celeberrimi et antiquis etiam Latinorum Fastis adscripti fuerunt. Acta Græca habemus, sed expolita a Metaphraste, ut fortassis sinceriora sint vetera Latina. Et vero, etsi Sanctorum Acta, ut Sillingus noster tom. VIII Septembris in Comment., Actis S. Gregorii Armeni ejusque sociorum prævio, num. 32 recte docet, statim haud recte, quod a Metaphraste expolita sint, velut spuria fabulosaque rejiciantur, Latina tamen SS. Sergii et Bacchi Acta perpolitit eorundem a Metaphraste Actis Græcis sinceriora utcumque idcirco videri queunt, quod Acta antiquiora Græca, e quibus, ut supra docui, non minus, quam quæ Metaphrastes adornavit, sunt deprompta, multo accuratius, quam id Acta Metaphrastica præsent, ubique exprimant, uti ex jam supra dictis pronum est colligere. Verum ane idcirco potiorum, quam Acta, a Metaphraste perpolitit, fidem merentur?

Metaphrastica interim aliquo ex capite Actis Latinis.

20 In Actis Græcis, quæ Metaphrastes habent auctorem, fuisse a Maximiano imperatore SS. Sergium et Bacchum, a fide abstrahendos, aliasve tormentis gravissimis atque ipsa etiam morte afficiendos ad Antiochum ducem in Syriam missos, num. 15 narratur, recitatisque, quas ad hunc occasionem illa Maximianus dederit, litteris, subjungitur: Cum has litteras et sanctos Viros accepissent milites, viam sunt ingressi. Quidam autem ex famulis et simili zelo in pietatem et in Dominos victi benevolentia, eos quoque sunt secuti, quasi non corpora solum legi, sed etiam animas volentes Deo servire. Qui etiam audierunt sanctos inter se colloquentes et dicentes, quod nocte, qua egressi sunt e civitate Romanorum, divina quædam apparens visio jussit eos confidere, et bono esse animo ad certamen; ex hisce autem verbis colligendam apparet, Sanctos a Maximiano imperatore Roma, aut saltem Constantinopoli, quæ Græcis a Constantini Magni tempore Nova Roma dicta passim fuit, ad Antiochum ducem in Syriam missos fuisse; quod sane, cum nullus imperator, nomine Maximianus, seu Romæ seu Constantinopoli simul et in Syria regnarit, ægre admodum potest vero intelligi consonum adjunctumque idcirco, ejus num. 15 memini, parum verosimile constituit. Quare, cum ista difficultate, cui et aliæ addi possent, Latina Sanctorum Acta non laborent, hoc saltem ex capite videri utcumque queunt potiorum fidem, quam Græca Metaphrastica, mereri. At vero alia, parum etiam verosimilia, continent, ob quæ Actis Metaphrasticis, a quibus ea absunt, fidei merito videri queant inferiora.

hæcque contra alio ex capite Metaphrasticis deteriora queunt videri.

21 Etenim, narrato S. Bacchi martyrio, mox subdunt: Iratus autem Antiochus jussit, ne corpus ejus (S. Bacchi nempe) sepeliretur, sed canibus et volucris projiceretur a castris, et exurgens recessit. Cumque corpus ejus projiceretur longe, collecta est multitudo bestiarum et circumdederunt eum, aves vero desuper vo-

lantes non permittebant crudeles bestias, ut tangerent eum, et sustinuerunt custodientes eum usque in tempore noctis. Vespere autem facto, descendentes quidam de ibidem habitantibus fratribus speluncas, tulerunt sanctum corpus ejus permissi a bestiis, veluti a quibusdam rationalibus hominibus, sepelieruntque eum in una e speluncis eorum. Ut feroces etiam bestie a tangendis sanctorum Martyrum corporibus abstinerint, factum esse, in sinceris etiam Martyrum Actis legitur; verum bestias, quo minus ea tangerent, ab avibus fuisse impeditas, necdum in Actis undequaque probatis inveni, nec futurum reor, ut facile apud quemquam prodigium istud fidem inveniat. Sed en aliud adhuc, quod eadem Latina Acta suppeditant, quoque haud multo credibilius apparet. Martyrio S. Sergii sequentia isthæc in iis verba, aliis nonnullis, quæ hic recitanda non duco, interjectis, subjunguntur: Locus autem, in quo susceptus est sanguis sancti Martyris, divisus magnam voraginem fecit. Deo ita dispensante, quatenus eos, qui veluti suos in cæno volutabantur, terrore visæ voraginis non auderent appropinquare, et conculeare in ipso sanguinem sancti Martyris. Alia, ob quæ præterea Latina Sanctorum Acta deterioris fidei, quam quæ a Metaphraste sunt conscripta, queant videri, prætermitto, præcipuaque modo in medium adduco, quæ, quid tam de his, quam de illis generatim statuendum sit, edoceant.

22 Generali in Christianos persecutione nota, SS. Sergium et Bacchum in Syria Maximiani imperatoris jussu pro fide fuisse occisos, tam Græca, quam Latina Acta, necessario, uti infra docebo, exigunt; quare, cum tunc certe nullus Maximianus, qui vel imperator vel etiam dumtaxat cæsar fuerit, in Syria regnarit, oportet, vel ut Sanctorum nostrorum martyrium in dicta persecutione generali non acciderit, vel ut, quod Maximiano, qui ab anno 503 ad annum usque 515 partim cæsar, partim augustus in Syria dominatus est, adscribendum erat, in laudatis Actis perperam attribuat Maximiano, qui, quemadmodum Tillemontius tom. V Monumentorum Ecclesiasticæ pag. 492 docet, cum dicto Maximiano non raro confunditur. Adhæc prolixiora ratiocinia, concertationis quamdam speciem præferentia, quæ vel Sanctis nostris vel Maximiano imperatori vel denique Antiocho duci affinguntur, tam in Actis Græcis, quam Latinis (minus tamen in prioribus, quod, quæ ad manum habuit, Acta antiquiora Græca contrahere Metaphrasti cura fuerit) frequenter occurrunt; quod in probatoris fidei Actis ægerrime reperias. Nec Actorum seu Latinorum seu Græcorum fidem etiam commendant frequentia, quæ in iis occurrunt, prodigia, ac nominatim, quibus Sancti ad gravissima quæque tormenta toleranda divinibus roborati fuerint, apparitiones; licet enim similia etiam sit legere in aliorum Martyrum Actis, minime suspectis, crebra tamen, quæ in Actis quibuscumque referuntur, prodigia de eorum pretio ac fide non parum detrahunt, si, quemadmodum hic ex supra dictis fit, ab avi, non ejusdem, quo martyres, quorum Acta sunt, floruerunt, sed a posterioris dumtaxat scriptore, qui unde sua hauserit, haud scitur, litteris commendata fuisse noscantur.

25 Verum qualicumque tandem Sanctorum nostrorum Acta sint, cum equidem nonnulla etiam, præsertim quantum ad martyrii, quo coronati illi fuere, locum ac genus, quæ, uti ex dicendis

Quænam tam in his, quam in illis improbanda occurrant.

et cur tamen ambo edenda.

A *dis in Commentarii hujus decursu palescet, veritati apprime consona apparent, complectantur, typis ea, in capita ac numeros pro more nostro divisa, ad Commentarii calcem lectori, qui sic, verane sint, an falsa, quæ de Sanctorum Actis hic disserimus, ex ipsa horum inspectione judicare facilius poterit, exhibere est visum, et quidem non tantum Latina, verum etiam Græca, quæ, cum hactenus, quod sciam, Græce edita non fuerint, magis forte, quam Latina a non nemine desiderantur. Ad id præterea etiam moveor, quod, cum antiquiora Acta Græca, e quibus Græca alia Metaphrastes adornavit, in Latinis Sanctorum Actis accurate, uti pronum est ex supra dictis eruere, exprimentur, futurum ita sit, ut quisque ex horum cum Actis, a Metaphraste adornatis, collatione perspicat, scriptorem hunc, dum vetustiores Sanctorum Vitas suo stylo exponendas suscepit, non adeo mala, ut quidam credi volunt, fide id semper præstitisse. Rem porro hoc modo executioni mandabo. Acta quidem Latina, quod ex dictis antiquitate Græcis præcellant, priori loco edam e codice nostro Q. MS. 7, facta illorum cum excusis Actis Mombritianis, aliisque*

B *quæ in binis codicibus nostris Q. MS. 6 et P. MS. 20 exstant, collatione; secundo autem loco Græca, quæ in codice nostro Q. MS. 195 exstant, quæque e codice Mediceo Bibliothecæ regis Parisiensis notantur accepta, Acta excudam, adjecta ex adverso, quam, ut jam docui, Lipomanus adornavit, interpretatione Latina. Actis porro tum Græcis tum Latinis de more nostro Annotationes adjungam, ut et locutiones variantes, notatu magis dignæ, si jam ante ad marginem adnotatæ haud fuerint, assignentur, elucidenturque, quæ obscura sunt, si id in Commentario prævio sufficienter præstitum haud fuerit.*

§ III. Militaris Sanctorum conditio, martyrii locus, genus, tempus, aliaque adjuncta.

Ne ipsa Sancti, uti in Actis trahitur,

C *Conditione milites, et quidem non inferioris ordinis, SS. Sergium et Bacchum exstitisse, Acta eorum tum Græca, tum Latina loco non uno indicant. Ac primo quidem Latina initio sic habent: Sergius et Bacchus pollebant in palatio, honorabilesque erant apud Maximianum imperatorem. Beatus quidem Sergius erat primicerius, et princeps scholæ gentilium.... Beatus vero Bacchus ejusdem et ipse scholæ gentilium erat secundicerius. Actis Latinis consonat, non tantum Adonianum, quod ex hisce, ut supra docui, depromptum est, Sanctorum elogium, verum etiam Menologium Sirelianum, occurrensque ad hunc diem in Magnis Græcorum Menæis excusis encomium, utpote hisce verbis initio conceptum: 'Ο μὲν Σέργιος πριμιμάρτιος ἦν σχολῆς τῶν γεντιλίων, ὁ δὲ Βάκχος σεκουνδάρτιος τῆς αὐτῆς σχολῆς' Sergius quidem primicerius erat scholæ gentilium, Bacchus vero scholæ ejusdem secundicerius. In Græcis Sanctorum Actis, a Metaphraste contextis hincque, ut dixi, elendis, pro γεντιλίων legitur γεντιλίων, hancque vocem Lipomanus gentili casu vocabulo Centiliorum Latine reddidit.*

25 *Verum in dictis Actis Græcis seu potius in utroque horum apographo, quod, ut jam docui,*

pene nos exstat, alioque item, quo Lipomanus usus fuit, γεντιλίων pro γεντιλίων errore e librorum oscitantia profecto perperam exarari, manifestum fit, primo quidem ex eo, quod in omnibus prorsus aliis monumentis, in quibus militaris Sanctorum conditio dignitasque aperte exprimitur, non γεντιλίων, sed γεντιλίων scribitur; tum vero etiam ex eo, quod primum e binis hisce vocabulis nullam prorsus inveniatur significationem sibi habere adjunctam; adjunctam vero re ipsa habeat secundum, prout ex jam nunc dicendis patescet. Gentiles, uti ex antiquis Romani imperii Notitiis et Ammiano Marcellino Hofmannus in suo Antiquitatum Lexico continuato ad vocabulum Gentilis docet, dicebantur Romanis, qui, iisdem alias barbari appellati, illis militabant, eorum federati, vel qui in leges Romanas ultro, vel deditio transibant. Atque hæc significatio est, quam in Sanctorum nostrorum Actis habet Gentilis vocabulum. Addit porro Valesius in suis ad Ammiani Marcellini lib. vii. cap. 7 Annotationibus, gentiles illos inter scholas palatinas, id est, inter militares turmas, palatii imperialis custodiæ potissimum destinatas, locum obtinuisse; talem autem etiam exstitisse gentilium scholam seu militarem turmam, cujus S. Sergius quidem primicerius, Bacchus autem secundicerius fuisse perhibetur, in Latinis horum Actis sat clare indicatur.

26 *Atque hinc jam consequitur, ut, cum primicerius quidem cujuscunque ordinis, quemadmodum ad hoc vocabulum in Glossario medice et infimæ Latinitatis Cangius docet, is sit, qui locum primum, secundicerius vero, qui locum secundum in eo tenet, fuisse sane Sanctos nostros, quos nobiles Romanos Mrl. Roman. hodiernum conditione, et quidem non infimi ordinis, milites, indubitatum omnino apparet, spectatis eorum Actis aliisque monumentis supra laudatis, quibus interim hic aut certo denegandam aut certo adhibendam esse fidem vocat, nihil evincit. Nec est, cur quis, quo, contrarium probet, reponat, gentilium scholam e barbaris, seu ex iis, qui in provinciis, Romanæ ditioni non subjectis, nati essent, constituisse, verosimileque proinde non videri, primicerium quidem illius Sergium, secundicerium vero Bacchum, qui ambo, uti in Actis traditur, Romani erant genere, exstitisse. Fuerint enim dictæ gentilium scholæ milites omnes gregarii ipsique etiam ordinis inferioris officiales e barbaris adlecti, a veri tamen specie minime videtur alienum, fuisse aut semper aut saltem subinde etiam Romanos constitutos, qui in schola hujusmodi seu turma militari, quo de hujus fide imperator esset securior, superioribus munitis fungerentur. Addunt porro Latina Acta, Sanctos nostros apud Maximianum imperatorem tantum valuisse, ut hic ad illorum postulationem Antiochum quemdam Augustæ Euphratesiæ ducem creasset. Consonant et Metaphrastica Græca, ita tamen, ut Antiochum, non Augustæ Euphratesiæ, sed Orientis ducem creatum fuisse notent. Verum cum is, qui Orientis dux erat, Augustæ Euphratesiæ, uti ex antiquis Romani imperii Notitiis intelligo, etiam præesset, Græcane hic Actis Latinis, an contra Græcis hæc præsent, est dubium. Nec verum asseverare ausim, quod tam in his, quam in illis, ut dictum, de Sanctorum apud Maximianum potestate asseritur. Nunc, ut post dicenda clarius intelligantur, ad palæstram, qua Sancti gloriosum interant pro fide certamen, sermonem convertamus.*

AUCTORE
C. B.
conditione
milites, et
quidem

E

non infimi ordinis fortassis, exstiteret.

F